

Mierensteken en stekende 'mieren'

Vanwege mijn veronderstelde deskundigheid op het gebied van mieren, krijg ik regelmatig vragen over stekende mieren of steken die mogelijk door mieren zijn veroorzaakt. Dikwijls weet men niet door welk beestje men is gestoken. Maar als er jeukende rode, min of meer gezwollen plekken op de huid zichtbaar zijn, waarvan men zeker weet dat ze niet door vliegende insecten zoals muggen en knutjes zijn veroorzaakt, dan wordt vaak verondersteld dat het om mierensteken gaat. Soms klopt dat, soms is er een andere oorzaak.

Tekst: Peter Boer

De als meest irritant beschouwde mier in Nederland is de gewone steekmier (*Myrmica rubra*). Het is na de wegmier (*Lasius niger*) de meest algemene Nederlandse mier. In de Verenigde Staten, waar deze soort per ongeluk terecht is gekomen, wordt ze vanwege haar steek de 'European fire ant' genoemd. De angel van de mier brengt wat mierenzuur in onder de huid, wat de irritatie veroorzaakt. Het is vooral vervelend als meerdere mieren tegelijk steken of als het een peuter betreft die aanvankelijk ontspannen op het gazon rondkruipt, ineens begint te huilen en dan onder de rode speldenprikjes blijkt te zitten.

Ook bosmieren hebben vanwege hun mierenzuur een slechte naam. Zij hebben geen angel en steken dus niet, maar bijten en spuiten vervolgens mierenzuur in het wondje.

Bloemwants (*Anthocoris nemorum*).

Foto: Martin Cooper
(CC BY 2.0)

Mijten

Ik kreeg eens een verzoek om mieren op naam te brengen van iemand die bijna dagelijks rode uitslag had op haar benen nadat zij haar paarden had verzorgd. Ik dacht meteen aan steekmieren, maar de mieren die zij opstuurde waren gele weidemieren (*Lasius flavus*). Een zeer algemene soort in grasland, maar beslist geen jeuk veroorzakende soort. Uiteindelijk bleek het te gaan om larven van oogstmijten (*Trombicula autumnalis*). Beestjes van slechts 0,2 millimeter groot. Net als teken klimmen de larven in grassprietten en wachten op warmbloedige zoogdieren. Niet iedereen zal last krijgen van de beten. Een zekere mate van allergie speelt hierbij een rol. Na enkele uren veroorzaken deze beten kleine, roodgekleurde knobbeltjes van twee tot drie millimeter. Deze bultjes zijn omgeven door een iets lichter gekleurde cirkel. De jeuk kan twee tot zeven dagen aanhouden. Oudere oogstmijten leven in de bodem en bijten niet.

Wantsen

Er zijn ook wantsen die venijnig kunnen steken. Niet met een angel, maar met hun zuigsnuut. Bekend is natuurlijk de bedwants (*Cimex lectularius*), maar er zijn ook in de vrije natuur levende, kleinere wantsen die kunnen steken. De bloemwants (*Anthocoris nemorum*) is er zo een. Het wondje kan flink jeuken en die jeuk kan dagen aanhouden. De bloemwants is een algemene soort die zich gewoonlijk tegoed doet aan de lichaamssappen van onder andere bladluizen. Het komt weinig voor dat je van deze wantsen meer dan één steek tegelijk krijgt, terwijl als het om mieren gaat, het vrijwel altijd meerdere steken betreft.

Volgens Berend Aukema, een wantsenexpert, kunnen alle wantsen van de familie waartoe de bloemwants behoort, steken. Ze zijn dan op zoek naar

iets eetbaars/drinkbaars, wat 'probing' wordt genoemd. Het lijkt vooral bij droog weer voor te komen. Sommige mensen kunnen een allergie ontwikkelen tegen specifieke stoffen in het speeksel van deze wantsen.

Vuurmieren

Hiervoor hadden we het over stekende diertjes die buiten leven. Mensen kunnen ook binnen geconfronteerd worden met stekende mieren of op mieren gelijkende insecten. Zo zijn er enkele gevallen bekend van mensen die gestoken werden door de beruchte vuurmieren (*Solenopsis invicta*), een exoot afkomstig uit Amerika. Er is geen mierensoort in Nederland waarbij men, na gestoken te zijn, zo snel aan de bel trekt. De steken zijn heftiger dan van andere mieren en 'mieren' en ze geven een brandend gevoel (vandaar de naam). Vaak ontstaan er daarna allergische reacties met rode, jeukende benen of armen tot gevolg.

Compostmier

Een andere mier die nogal eens binnen wordt aangetroffen is de compostmier (*Hypoponera punctatissima*). Een inheemse soort die buitenshuis alleen op broeierige plaatsen leeft zoals compost en zaagselhopen. Binnenshuis zijn ze in staat om er jarenlang te leven. Van de werksters heeft niemand last; deze zijn dagschuw en leven in de bodem. De bodem is in dit geval 'onder de vloer'. Favoriete plaatsen zijn huizen met vloerverwarming, vooral als de kruipruimte enigszins vochtig is. De overlast ontstaat op het moment dat gevleugelde exemplaren het daglicht opzoeken. Deze komen dan in de woonruimte terecht. Veel (vliegende) mieren in en om het huis is sowieso hinderlijk en het wordt erger als blijkt dat ze een groot deel van het jaar uit kunnen vliegen en bij contact ook nog eens kunnen steken. Mij bereikte een noodkreet van iemand die een plaagdierbestrijdingsbedrijf in de arm had genomen. Ze kwamen tweemaal drie keer langs, maar de bestrijding was volledig mislukt. Deze mieren komen namelijk niet op de geijkte mierenbestrijdingsmiddelen af. En ook contactgif heeft een zeer beperkt resultaat

omdat de meeste mieren te diep in de bodem zitten. De enige oplossing is er voor te zorgen dat de ruimte waar de mieren zich bevinden droog is. De vliegende mieren kunnen weggevangen worden met een lamp waaronder een schaal hangt met een zeepoplossing. De mieren vliegen naar het licht en verdrinken in het water.

Houtwormplatkopwesp

Onlangs kreeg ik de klacht van mensen dat ze geregeld in huis werden gestoken door piepkleine 'mientjes'. Steken die dagenlang bleven jeuken. Er werden insecten opgestuurd die oranjegeel van kleur waren en bovendien vleugeleloos. Ze deden sterk aan mieren denken, maar het bleken houtwormplatkopwespen (*Cephalonomia gallicola*) te zijn. De wijfjes van deze soort leggen hun eieren op de larven van allerlei keversoorten, waaronder houtwormkevers. En inderdaad, de bewoners hadden door houtworm aangetaste spullen. Daar hadden ze geen last van, wel van de wespjes en die wilden ze bestrijden. Het viel ze vies tegen dat de bestrijding van de wespjes alleen succesvol zou kunnen verlopen als de houtworm ook werd bestreden.

Met dank aan Jeroen de Rond voor het op naam brengen van de houtwormplatkopwesp en Berend Aukema voor zijn informatie over bloemwantsen.

© M. Felke - Institut für Schädlingskunde

Compostmier (*Hypoconera punctatissima*).

Foto: Arnstein Staverløkk
(CC BY-SA 4.0)

Vrouwte houtwormplatkopwesp (*Cephalonomia gallicola*).

Foto: Dr. Martin Felke, Institut für Schädlingskunde Reinheim